

Overzicht van het federale beleid

inzake Klimaat, Leefmilieu, Duurzame
Ontwikkeling en de Green Deal

Zakia Khattabi

Minister van Klimaat, Leefmilieu, Duurzame
Ontwikkeling en Green Deal

Inhoudstafel

Voorwoord	3
Klimaat	5
Context	5
Beleidsmaatregelen	5
Leefmilieu	9
Context	9
Uitdagingen	9
Beleidsmaatregelen	9
Duurzame Ontwikkeling	17
Context	17
Uitdagingen	17
Beleidsmaatregelen	17
Green Deal	20
Context	20
Uitdagingen	20
Beleidsmaatregelen	20
Bijlagen	24
Annex I - Niet-limitatieve lijst van beleidsinitiatieven en -maatregelen, in uitvoering	24
Annex II - Niet-limitatieve lijst van andere beleidsinitiatieven en -maatregelen, gerealseerd	25

Voorwoord

Mijn engagement wordt gedreven door de overtuiging dat er een rechtvaardige oplossing bestaat voor elk probleem, dat sociale rechtvaardigheid en milieurechtvaardigheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, dat de totstandkoming ervan de actieve deelname vereist van zoveel mogelijk actoren, ongeacht klasse, gender, cultuur of geloofsovertuiging, alsook de uitbouw van alle vormen van solidariteit. Institutionele of spontane solidariteit, vandaag en morgen, hier en elders. Ik ben overtuigd van de nood aan een globale kijk op de samenleving en op de verandering; de grote uitdagingen van onze maatschappelijke organisatie hebben enkel zin indien ze in hun geheel en in hun onderlinge wisselwerkingen worden beschouwd en het is mij menens om het sociale, de economie en het milieu op elkaar af te stemmen eerder dan ze tegen elkaar uit te spelen.

Naast een wetenschappelijke consensus bestaat er vandaag ook een maatschappelijke consensus om de noodsituatie op milieugebied (klimaat, biodiversiteit) te erkennen, om de menselijke activiteit verantwoordelijk te stellen voor de milieuvervuiling en om dan ook de nood aan een koerswijziging te erkennen. Deze legislatuur komt op een historisch moment, met een onuitgegeven politieke “*window of opportunity*”, zowel federaal (meerderheidsakkoord) als Europees (Green Deal) en internationaal (klimaatverdrag, biodiversiteitsverdrag). Daarnaast is er ook de officiële verbintenis tot klimaatneutraliteit van de Europese Unie, van de Verenigde Staten en van China, de drie grootste uitstoters van de wereld, die samen instaan voor meer dan de helft van de wereldwijde uitstoot. We moeten daar gebruik van maken om de fundamenten te leggen voor een structurele, transversale en duurzame transformatie waartoe ook de volgende regeringen gebonden zijn (circulaire economie, chemische producten, enzovoort).

Op grond van die maatschappelijke consensus ga ik ervan uit dat de tijd voorbij is van het openbaar debat dat gevoed wordt door technische discussie en wetenschappelijke expertise om te wijzen op het gevaar en op de uitdagingen. De tijd is nu gekomen om zoveel mogelijk actoren te verenigen en te scharen achter de transitie om het hoofd te bieden aan de uitdaging van de eeuw.

Die noodzakelijke transformatie zal enkel tot stand komen indien ze begrepen wordt (democratisering van het openbaar debat) en ervaren wordt als gewettigd en billijk met betrekking tot de gevraagde inspanningen en de veroorzaakte gevolgen. Wij kiezen daarom resoluut voor de rechtvaardige transitie, met als voorwaarden voor het welslagen ervan:

- een innovatieve en performante intrafederale klimaatgovernance;
- een opschaling van de ambities op het gebied van biodiversiteit en van klimaat;
- een globale aanpak waarvan de SDG-benadering deel uitmaakt;

- burgerparticipatie om draagvlak en rechtvaardiging te scheppen voor de veranderingen die moeten worden doorgevoerd;
- een positief en verbindend verhaal, een visie die economische welvaart, sociale rechtvaardigheid en inachtneming van de grenzen van onze planeet met elkaar verzoent.

Op een meer operationeel vlak vereist de implementatie van die voorwaarden een interne sturing die blijk geeft van nauwgezetheid, efficiëntie, samenhang en oog voor de individuele en collectieve belangen.

Ieder van ons op het kabinet, ongeacht zijn of haar functie, moet in de beste omstandigheden kunnen deelnemen aan het menselijke avontuur van een regeerperiode op een kabinet. Wij moeten zelf de verandering zijn die we in de samenleving willen zien optreden: solidariteit, diversiteit, gelijkheid, goodwill, transparantie, trouw, verantwoordelijkheid, duurzaamheid, enzovoort, zijn allemaal kenmerken, waarden die ik centraal wil stellen in onze dynamiek en in onze interactie.

We moeten daarnaast ook zien te voldoen aan de vereisten die eigen zijn aan een “instelling” die onderworpen is aan openbare, democratische controle. Dit houdt in dat er geen ruimte is voor improvisatie en informeel gedoe. Er is absoluut nood aan nauwgezetheid, formalisering, procedures en traceerbaarheid. De bijzondere context van de politieke activiteit vereist dat niets aan het toeval wordt overgelaten, noch de minste achterdocht wekt. Elke daad die gesteld wordt, elk contact dat genomen wordt, moet in elk stadium getraceerd en verantwoord kunnen worden.

Wij voeren ons werk ook niet op ons eentje uit vanuit het kabinet. We beschikken gelukkig over administraties die bekend staan en erkend worden om hun expertise. We moeten op die deskundigheid bogen om het meerderheidsakkoord in te vullen en te verwezenlijken. We nemen niet de plaats van de administratie in, evenmin andersom. De opdracht van de administraties bestaat erin steun en uitvoering te geven aan de overheidsbeleidslijnen die wij als politici bepalen. Onze administraties krijgen de agenda van het kabinet als het ware opgelegd in het kader van een vertrouwensrelatie die eenieders prerogatieven in acht neemt.

De missies en waarden die het kabinet in het vaandel wil dragen, kaderen in een visie en staan ten dienste van een ruimer maatschappijproject. Wij zorgen mede voor het uitdragen van een bepaalde visie op de wereld. Vanuit mijn geloof dat sociale rechtvaardigheid en milieurechtvaardigheid niet los van elkaar kunnen worden gezien en vanuit mijn bekommernis voor het vrijwaren van de waardigheid van elkeen bij en door de implementatie van de noodzakelijke transformaties, is het mijn overtuiging dat de rechtvaardige transitie de enige weg is om de duurzaamheidsdoelstellingen waar te maken zonder niemand achterwege te laten. Ik verlang van mijn kabinet, van mijn verschillende teams dat ze samen met mij die zienswijze uitdragen gedurende de volledige regeerperiode en de bakens uitzetten opdat die visie ook daarna nog blijft gelden.

Ik hoop op een hartelijk, ambitieus en uniek verloop van dit menselijke avontuur en dat wij allemaal een historische mijlpaal mogen stellen voor onze planeet en voor de volgende generaties. Laten we dit hoofdstuk samen schrijven.

Zakia Khattabi
(Memo aan het kabinet, begin 2021)

Klimaat

Context

De federale regering kwam tot stand op een moment dat de Europese Unie haar klimaatbeleid aanzienlijk versterkte. Deze context maakte het mogelijk om de federale klimaatambitie te verhogen.

Onze strategische doelstellingen voor het federale klimaatbeleid waren:

- België terug positioneren op internationaal en Europees niveau;
- de governance van het federale klimaatbeleid beter organiseren en juridisch verankeren;
- het debat over de transitie democratiseren;
- akkoorden sluiten met de gewesten over de verdeling van de inspanningen en de inkomsten van het Europese klimaatbeleid tot 2030.

Het bereiken van sommige van deze doelstellingen is moeilijk gebleken omwille van het standpunt dat de Vlaamse Regering op dit gebied heeft ingenomen. Desondanks zijn we de afgelopen jaren weer actiever geworden in internationale klimaatonderhandelingen. Enerzijds hebben we een aantal belangrijke Europese dossiers kunnen ondersteunen, zoals de CO₂-normen voor voertuigen, en anderzijds hebben we namens de EU een actieve rol gespeeld in de onderhandelingen op de verschillende COP's. Er werd ook een eerste samenwerkingsakkoord bereikt tussen de federale Staat en de gewesten voor de periode 2021-2024. Dit akkoord maakt de federale financiering mogelijk van het klimaatbeleid en bevat een stijging van de bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering.

Hoewel onze ruimte voor directe actie beperkt is, zijn we erin geslaagd om deze ten volle te benutten. We hebben een formeel governancekader van ons klimaatbeleid ingevoerd, dat nu ook wettelijk verankerd is. We zijn begonnen met het organiseren van de geleidelijke uitfasering van biobrandstoffen die leiden tot ontbossing. We hebben met succes de kwestie van klimaatinvesteringen opgenomen in het relanceplan, de steunmaatregelen voor energie en de vergroening van de fiscaliteit. We hebben onze federale administratie versterkt (17 fte's) om haar onder andere in staat te stellen het federale klimaatbeleid te versterken en het nieuwe Europese beleid uit te voeren (zoals de oprichting van de unieke autoriteit voor de koolstofheffing). We hebben een nieuw centrum opgericht voor complexe risicoanalyses in het kader van de klimaatverandering (zie factsheet). Ten slotte heeft de federale regering haar bijdrage aan een nationaal energie-klimaatplan op tijd afgeleverd.

Beleidsmaatregelen

Federaal klimaatbeleid terug op de sporen zetten (governance en klimaatwet)

Inleiding

Het federale klimaatbeleid bij de start van de regering kenmerkte zich door onduidelijke doelstellingen en verantwoordelijkheden. We hebben een governancesysteem opgezet en het vervolgens een wettelijke basis gegeven.

Beschrijving

De sleutelementen van het engagement van de federale overheid waren langs de ene kant maatregelen uit het bestaande klimaatplan en het regeerakkoord en langs de andere kant de Europese doelstellingen. Wij hebben beiden samengebracht in een proces met duidelijke verantwoordelijkheden, transparante rapportering en nieuwe financiering:

*De klimaatdoelstelling uit het regeerakkoord is omgezet naar een meetbare doelstelling, namelijk 25 miljoen ton bijkomende emissiereducties tegen 2030 in de non-ETS.

*De maatregelen die daarvoor moeten zorgen, zijn toegewezen aan de ministers en staatssecretarissen die hefboomen hebben voor emissiereducties (financiën, economie, mobiliteit, energie, regie der gebouwen, enz.). Zij zijn verantwoordelijk voor de operationalisering van de maatregelen, de rapportering over de voortgang ten opzichte van een duidelijke tijdslijn, en het in kaart brengen van de noodzakelijke financiering.

*In een semestrieel voortgangsverslag staat duidelijk hoe het loopt en hoe ver de federale overheid van haar doelstelling is.

*Om de financiering te versterken sloot de federale regering een nieuw samenwerkingsakkoord met de gewesten waarbij de federale ETS-inkomsten voortaan kunnen dienen voor de financiering van het federale klimaatbeleid. Zo kwam ongeveer 50 miljoen euro per jaar bijkomend vrij voor federaal klimaatbeleid.

*Om de betrokkenheid te garanderen van experts en stakeholders bij het identificeren van de te nemen maatregelen, werden er klimaattafels georganiseerd met meer dan 300 deelnemers.

*Onder andere om de nieuwe governance ambtelijk te coördineren en de data te voorzien voor de evaluatie van het gevoerde beleid, waaronder de fiscale maatregelen, is de klimaatadministratie met bijna 50% versterkt. De administratie speelt een belangrijke rol in de onderbouwing van het federale klimaatbeleid.

*Om de continuïteit te garanderen is de beleidscyclus wettelijk verankerd en wordt er daarbij voorzien in de oprichting van een onafhankelijk wetenschappelijk comité. Die federale klimaatwet is al verschillende keren geprobeerd, maar nu eindelijk goedgekeurd in eerste lezing.

Vervolg

Het federale klimaatbeleid staat nu goed op de sporen. Haar slagkracht hangt in eerste instantie af van een aantal fiscale en financiële maatregelen waarover de regering momenteel onderhandelt. Maar de organisatie van het federale klimaatbeleid staat definitief op orde.

De klimaatcrisis is een kwestie van nationale veiligheid

Inleiding

De ramp in het zuiden van ons land ten gevolge van de hevige regenval in de zomer van 2021 maakten de nefaste gevolgen van de klimaatcrisis tastbaar. De overstromingen leidden tot enorme menselijke, economische, sociale en ecologische schade.

Eind 2021 finaliseerde ons land haar veiligheidsstrategie. De strategie identificeert de klimaatcrisis als één van de grootste risico's voor de veiligheid van ons land.

Op ons voorstel creëerde de federale overheid een Centrum voor complexe risicoanalyses in de context van klimaatverandering, en bij uitbreiding de overige planetaire grenzen.

Doelstelling

Het IPCC heeft benadrukt dat de gevolgen en risico's van klimaatverandering steeds complexer en moeilijker te beheersen worden. Meerdere schokken zullen zich tegelijkertijd voordoen en meerdere klimatologische en niet-klimatologische risico's zullen op elkaar inwerken. Dit leidt tot een toename van de algemene risico's, die zich ook zullen uitstrekken over verschillende sectoren en regio's. Sommige reacties op klimaatverandering leiden tot nieuwe effecten en risico's.

De omvang en de ernst van de klimaatcrisis maken complexe risicoanalyses essentieel. Strategische beslissingen over het vermijden of reduceren van die risico's moeten op het gepaste strategische niveau genomen worden. De capaciteit van ons land op het vlak van complexe risicoanalyses in de context van de 9 planetaire grenzen, moest versterkt worden.

Inhoud

Het Centrum zal risico's analyseren in al hun dimensies (shok, kwetsbaarheid, blootstelling, respons) en met betrekking tot alle sectoren (extreme weersomstandigheden, gezondheid, economie, financieel, sociaal...). Ook de interacties tussen risico's zullen aan bod komen.

Het Centrum zal risicoanalyses uitvoeren op de midden tot lange termijn, zodat beleidsmakers de mogelijkheid hebben om systemische beslissingen te nemen die het mogelijk maken de risico's te vermijden, te verminderen, of ons eraan aan te passen.

Het Centrum zal de analyses en aanbevelingen rapporteren aan de Nationale Veiligheidsraad.

Het Centrum zal complementair werken ten aanzien van bestaande instellingen, zoals het Nationaal Crisiscentrum. Het Nationaal Crisiscentrum werkt op de korte termijn (3 jaar) en vooral met het oog op de voorbereiding van de noodzakelijke noodplanning.

Meer informatie

Het Centrum voor complexe risicoanalyses is opgericht volgens een beslissing van de ministerraad van oktober 2021. Vijf medewerkers zijn er reeds aan de slag. De aanwerving van de directeur en adjunct-directeur is eveneens afgerond.

Uitfasering palm- en sojaolie in biobrandstoffen

Inleiding

De bijmenging van eerste generatie biobrandstoffen in fossiele brandstoffen voor de transportsector heeft vele negatieve socio-economische gevolgen en is nefast voor de biodiversiteit. Studies hebben reeds aangetoond dat vooral de productie op grote schaal van de grondstoffen voor palm- en sojaolie één van de belangrijkste oorzaken is van ontbossing.

Om alleen al de biodiesel te produceren voor de Belgische markt waren palmolieplantages nodig met een totale oppervlakte van meer dan 100.000 voetbalvelden (consumptie 2020). Uit studies weten we dat minstens de helft van die palmolieplantages is aangeplant op grond die recent ontbost is.

Doelstelling

We hebben altijd gepleit voor een algemeen verbod op het gebruik van biobrandstoffen gemaakt van grondstoffen die ook voor voedseloeleinden kunnen worden gebruikt, om onze Europese doelstellingen voor hernieuwbare energie in fossiele brandstoffen in de transportsector te halen.

Onze voorstellen waren er vooral op gericht om een einde te maken aan de praktijken die ertoe leiden dat voedsel in onze tanks belandt en aan onze consumptiepatronen die bijdragen tot ontbossing in het buitenland.

Inhoud

Sinds 1 januari 2023 mag palmolie niet meer gebruikt worden in brandstoffen. Voor sojaolie gaat het verbod in op 1 juli 2023. De ministerraad heeft dit principeakkoord in juni 2022 goedgekeurd in een voorontwerp van wet. Met deze kordate aanpak van een wantoestand geldt ons land als een pionier in Europa.

Een eerste analyse van de registraties in 2023 van biobrandstoffen die gebruikt worden in de transportsector leert dat het verbruik van palmolie als biobrandstof in België terugvalt naar nul. De voorbije jaren nam het gebruik van palmolie om er biodiesel voor de Belgische markt van te maken, zeer snel toe. Dat leidde tot de ongewenste situatie dat een voedingsgrondstof, die vaak van plantages komt die ten koste gaan van kwetsbare ecosystemen, werd opgebrand in dieselwagens en vrachtwagens.

Dit beleid heeft dus impact. Vanaf juli 2023 kunnen we een zelfde dynamiek verwachten voor sojaolie.

De omzetting van de Europese REDII richtlijn vormde een concrete hefboom voor deze regering om verdere stappen te zetten met betrekking tot alle eerste generatie biobrandstoffen.

Op basis van beslissingen van vorige regeringen wordt in België 7% biobrandstoffen die gemaakt worden uit voedingsgewassen in benzine en diesel bijgemengd. In samenwerking met minister Tinne Van der Straeten, hebben wij aan een akkoord gewerkt om het percentage van de zogenaamde 'eerste generatie biobrandstoffen' drastisch af te bouwen richting 2030. De logica voor het behalen van de Europese doelstelling voor hernieuwbare energie in de vervoerssector is volledig omgegooid. De regering maakte komaf met de verplichte bijmenging. Dit zorgt voor de noodzakelijke ruimte voor onder meer hernieuwbare elektriciteit en biobrandstoffen van de volgende generaties.

Leefmilieu

Context

Wij kregen de laatste jaren te maken met de dramatische gevolgen van de klimaatcrisis en het verlies aan biodiversiteit: verwoestende regenval en ongekende droogtes, met grootschalige vervuiling, en toenemende gezondheidsrisico's,... Allemaal signalen, voor zover bewijs nog nodig was, dat we de ecologische grenzen van onze planeet ver hebben overschreden. Wij weten dat deze crisissen hun oorsprong vinden in onze productie- en consumptiepatronen, en de beleidsagenda inzake leefmilieu berust op deze vaststelling.

Uitdagingen

Maatregelen inzake de promotie van duurzame producten en duurzame chemische stoffen zijn belangrijke hefboomen in de strijd tegen de milieucrisis. Veel van dat beleid krijgt vorm op Europees niveau, in het kader van de EU Green Deal, onder andere via de Ecodesign verordening, de REACH reglementering, of zelfs de EU Ontbossingsverordening,... We hebben niet alleen een actieve rol gespeeld in het ontwikkelen of verbeteren van dit Europese beleid, maar we hebben zelf ook talloze stappen ondernomen om productie- en consumptiepatronen duurzamer en meer circulair te maken, waardoor we minder grondstoffen ontginnen en gebruiken, materialen langer in de kringloop houden, en ze minder vervuilend en toxisch maken. Wij hebben bovendien een bepalende rol gespeeld in internationale onderhandelingen, o.a. over de VN biodiversiteitsdoelstellingen, het Antarctica-Verdrag, of nog het CITES-Verdrag. We hebben van het "One World One Health" principe een rode draad doorheen ons beleid gemaakt, onder andere als stuwende kracht achter het Nationaal Actieplan Leefmilieu - Gezondheid (NEHAP).

Beleidsmaatregelen

BiodiversiScape : biodiversiteit beschermen in federale domeinen

Inleiding

België is een dichtbevolkt en uiterst verstedelijkt land, met vele wegen, spoorlijnen en infrastructuurvoorzieningen die de leefruimtes voor dieren en planten inperken en loskoppelen. Als gevolg van deze situatie krijgen die soorten het moeilijk op het gebied van voeding, verplaatsing, beschutting of voortplanting, hetgeen de achteruitgang van de biodiversiteit in de hand werkt. Teneinde de tendens om te buigen en het blauwgroene weefsel in en rond de steden te versterken, strekt BiodiversiScape ertoe de biodiversiteit te beschermen en te herstellen daar waar de federale overheid kan optreden (op sites die behoren tot Defensie, de Regie der Gebouwen, de NMBS en Infrabel).

Doelstelling

Uitvoering van het regeerakkoord: "De federale overheid geeft het voorbeeld op vlak van biodiversiteit in het beheer van de federale domeinen."

Inhoud

Omdat het essentieel is dat de federale overheid het goede voorbeeld geeft, afstapt van de silobenadering en het enorme biodiversiteitspotentieel van haar eigendommen en domeinen benut, hebben we dit initiatief opgezet waarmee we samen met de federale partners werk zullen maken van de bescherming en het herstel

van biodiversiteit. Daartoe zijn een aantal projecten rond bewustmaking voor en ontwikkeling van biodiversiteit worden opgezet op federale sites die behoren tot de Regie der Gebouwen, Defensie, de NMBS en Infrabel.

We hebben deze actoren ook uitgenodigd om deel te nemen aan de campagne “Maai Mei Niet”. Hierdoor werden veel sites niet vóór 1 juni gemaaid. We hebben ook een toezegging gekregen van de betrokken ministers om ervoor te zorgen dat deze praktijk structureel verankerd wordt.

Belgium Builds Back Circular: een federale steun in de rug voor de circulaire ondernemers van morgen

Inleiding

Binnen het kader van het nationaal plan voor herstel en veerkracht, heeft de federale regering het investeringsproject ‘Belgium Builds Back Circular’ (BBBC) gelanceerd, om de transitie naar een circulaire economie in België te versnellen.

Doelstelling

De federale regering wil Belgische ondernemers aanmoedigen om te innoveren in het domein van de circulaire economie, om zich zo te verzekeren van een toekomstige strategische positie in opkomende markten.

Inhoud

Het BBBC-project omvat twee projectoproepen voor een totaalbedrag van 27.500.000 euro.

De eerste projectoproep had als doel om activiteiten te stimuleren die verband houden met het circulair ontwerp van producten in vier specifieke sectoren: fietsen, windenergie, biomimetica en gezondheidszorg. Er werden 12 projecten geselecteerd, met een toegekende steun per project variërend tussen 250.000 en 1.000.000 euro.

Ook is een tweede projectoproep uitgeschreven voor de volgende thema's:

- **ecodesign:**
 - machines en elektronica voor professioneel gebruik;
 - kleding;
 - verpakkingsarme distributie en logistiek in de voedselketen;
 - interieurinrichting en buitenmeubilair;
- **substitutie:**
 - PFAS;
 - hormoonontregelaars;
 - 10 prioritaire stoffen.

De financiering voor deze tweede oproep gaat van minimaal 100.000 euro tot maximaal 2.000.000 euro. De laureaten zullen in november 2023 bekend gemaakt worden.

Antarctica – ASPA – Bescherming van het witte continent

Inleiding

Het Antarctica-Verdrag is een belangrijk verdrag in het kader van de internationale bescherming van het leefmilieu. Het werd op 1 december 1959 ondertekend in Washington door 12 Staten, waaronder België. Het is het eerste grote verdrag dat een deel van de planeet onder een specifiek internationaal rechtssysteem stelt, zodat

het alleen nog voor wetenschappelijke en niet voor militaire doeleinden mag worden gebruikt. De landen die het Antarctica-Verdrag hebben ondertekend, organiseren jaarlijks om de beurt een Consultatieve Vergadering. Tijdens de 45ste Consultatieve Vergadering (mei-juni 2023) in Helsinki (Finland) werden verschillende belangrijke beslissingen genomen. Op ons initiatief werd in de nabijheid van het Princess Elisabeth Antarctica Station een speciale beschermingszone (ASPAs, voor 'Antarctic Specially Protected Area') ingesteld. Verder werd het verbod op de exploitatie van natuurlijke grondstoffen op het witte continent herbevestigd.

Doelstelling

Bescherming van het witte continent, conform het Antarctica-verdrag en bijhorend Madrid-protocol.

Inhoud

Gelet op de toenemende geopolitieke spanningen in en rond Antarctica en op de steeds grotere interesse van toeristen, vissers en wetenschappers, heeft Antarctica meer dan ooit nood aan de bescherming die het Verdrag biedt. Elk jaar opnieuw erkent de internationale gemeenschap de impact van toenemende menselijke activiteiten, evenals de noodzaak van een wereldwijd netwerk van speciaal beschermde gebieden (ASPAs) en speciaal beheerde gebieden (ASMA's, voor 'Antarctic Specially Managed Areas') op Antarctica. Bescherming van biodiversiteit en ecosystemen op Antarctica is essentieel in de strijd tegen de verdere klimaatopwarming.

België maakt actief werk van de bescherming van het milieu op Antarctica en heeft een voorstel ingediend voor het instellen van een ASPA in de buurt van het Belgische wetenschappelijke onderzoekstation Prinses Elisabeth op Antarctica. Het voorstel werd nauwgezet voorbereid met de hulp van verschillende Belgische en internationale wetenschappers die het specifieke ecosysteem van het zuidpoolgebied bestuderen. Tijdens de jaarlijkse vergadering in 2023 in Helsinki werd de instelling van deze ASPA bij consensus goedgekeurd. Concreet betekent dit dat de toegang tot deze ASPA verboden wordt voor niet-wetenschappelijke of toeristische doeleinden.

De speciale status werd toegekend vanwege de bijzondere schoonheid van het gebied. Ook de grote verscheidenheid aan Antarctische rotsen of "nunataks" rechtvaardigde een bijzondere bescherming. Deze rotsen hebben immers een belangrijke functie: ze helpen micro-organismen, mossen, kortmossen en andere biodiversiteit in stand te houden. Dankzij de ASPA-status wordt de bescherming van deze unieke biodiversiteit, van de kleinste tot de grootste organismen, gegarandeerd.

Net als veel andere ministers en de Europese Commissaris voor Milieu pleiten ook wij voor een representatief netwerk van beschermde mariene gebieden (MPAs, voor 'Marine Protected Areas') rond Antarctica.

Ondanks de vooruitgang die de afgelopen 30 jaar is geboekt in de bescherming van Antarctica, blijft samenwerking noodzakelijk om de opwarming van de aarde een halt toe te roepen en de indrukwekkende biodiversiteit op en rond Antarctica te beschermen.

Herstelbaarheidsindex: de levensduur van producten verlengen en ze beter herstelbaar maken

Inleiding

Bij de aankoop van een elektrotoestel, heeft de consument geen duidelijke informatie over hoe lang het product zal meegaan. Door dit gebrek aan transparantie, worden fabrikanten en retailers niet gestimuleerd toestellen aan te bieden die lang meegaan. Daardoor komen toestellen op de markt die snel stuk gaan, moeilijk te herstellen zijn en voortijdig moeten vervangen worden. Dit leidt tot onnodig verlies van grondstoffen, veroorzaakt extra milieu-impact omdat telkens nieuwe toestellen geproduceerd worden, en jaagt de consument onnodig

op kosten. Het is ook een gemiste kans voor lokale werkgelegenheid, want gemakkelijk herstelbare toestellen zorgen voor extra lokale jobs in de herstelsector, in tegenstelling tot de productie van nieuwe toestellen die vaak buiten België of zelfs Europa plaatsvindt.

Doelstelling

Met de herstelbaarheidsindex wordt ernaar gestreefd om de levensduur van producten te verlengen, zodat we minder grondstoffen verbruiken. Door het aanbrengen van een score die een idee geeft van de herstelbaarheid of verwachte levensduur van een toestel, kunnen de consumenten op basis daarvan keuzes maken voor hun aankoop.

Inhoud

De nieuwe wet voorziet dat fabrikanten en verkopers gefaseerd vanaf 2025 - 2026 een herstelbaarheidsindex moeten afficheren voor de wasmachines, vaatwassers, stofzuigers, hogedrukreinigers, grasmaaiers, televisies en laptops die op de Belgische markt komen. De herstelbaarheidsindex is een score van 0 tot 10. Hoe hoger de score, hoe gemakkelijker het product kan worden hersteld. De score wordt toegekend op basis van enkele criteria zoals demonteerbaarheid, de beschikbaarheid van herstel informatie en wisselstukken en de prijs van wisselstukken. Later zal er ook een herstelbaarheidsindex worden ontwikkeld voor fietsen, elektrische fietsen en gelijkaardige voertuigen, zoals steps.

Op termijn zal de herstelbaarheidsindex worden omgevormd tot een levensduurindex. Deze score houdt niet alleen rekening met de herstelbaarheid, maar ook met de robuustheid en de betrouwbaarheid van het toestel.

Sommige retailers zijn reeds op vrijwillige basis gestart met het afficheren van de herstelbaarheidsindex. Met deze wetgeving positioneert België zich, samen met Frankrijk, als voorloper binnen Europa, als het gaat over het correct informeren van de klant met betrekking tot herstelbaarheid en levensduur van toestellen.

Export ban: een verbod op de export van verboden stoffen naar derde landen

Inleiding

Hoewel de Europese Unie het gebruik van sommige stoffen verbiedt omdat ze gevaarlijk zijn voor de gezondheid en het milieu van Europese burgers, kunnen diezelfde stoffen nog steeds geproduceerd worden voor export naar landen buiten de Europese Unie. Deze dubbele standaard op het gebied van gezondheid en milieubescherming is ethisch schandalig, vormt een gevaar voor het milieu en de gezondheid van mensen in de derde landen, en zorgt voor oneerlijke concurrentie voor onze landbouwers, die deze stoffen niet langer mogen gebruiken. Bovendien komt het wel eens voor dat deze stoffen terug terechtkomen op onze markten via geïmporteerde eindproducten.

Doelstelling

Het koninklijk besluit beoogt de gezondheid en het milieu te beschermen, dubbele standaarden te bestrijden en een gelijk speelveld te garanderen voor onze landbouwers.

Inhoud

Het ontwerp omvat twee bijlagen met in totaal 25 stoffen:

- **bijlage 1:** lijst de stoffen op die volledig verboden zijn in de EU. Deze stoffen mogen niet langer worden geëxporteerd vanuit België;

- **bijlage 2:** lijst de stoffen op die nog zijn toegelaten voor één of meerdere specifieke toepassingen. Deze stoffen mogen alleen nog worden uitgevoerd voor die toepassing(en) waarvoor ze nog zijn toegestaan.

Nieuwe stoffen die beantwoorden aan de criteria kunnen om de 2 jaar aan de bijlagen worden toegevoegd.

Ecocide: Integratie van de misdaad in ons wetboek van strafrecht

Inleiding

Het is in de mondiale context van het verlies aan biodiversiteit en de klimaatverandering dat we nadenken over de rol die het strafrecht en vooral het internationale strafrecht kan spelen in deze transformatie van onze visie op de wereld.

Als gevolg hiervan staat dit concept, ook al bestaat er nog geen universeel geaccepteerde definitie van ecocide, zowel op nationaal als op internationaal niveau, steeds meer in de schijnwerpers, zowel in de nationale pers als in internationale kringen.

Deze term duidt op uitzonderlijke aantasting van het milieu, die negatieve gevolgen heeft voor een groot aantal mensen, zowel vorige, huidige als toekomstige generaties. Tot op heden komt ecocide voor in de nationale wetboeken van strafrecht van elf landen.

Het in september 2020 gesloten regeerakkoord voorziet in reflectie over ecocide op twee niveaus. Op het nationaal niveau wordt de expertengroep die zich buigt over de hervorming van het strafwetboek, gevraagd advies te geven “omtrent de opname van ecocide [...] in het nieuw strafwetboek”. Op het internationaal niveau engageert de regering zich ertoe om “diplomatieke initiatieven [te] onderzoeken en na [te] streven die ertoe strekken om de misdaad van ecocide, het doelbewust vernietigen van ecologische systemen, te beteugelen.”

Doelstelling

Het strafbaar stellen van ecocide op zowel nationaal als internationaal niveau wordt gezien als een symbolische en concrete manier om het bewustzijn te vergroten en grote bedrijven en regeringen te wijzen op de dringende noodzaak om de massale en opzettelijke vernietiging van ecosystemen een halt toe te roepen. Ernstige milieuschade die op lange termijn schade toebrengt aan ecosystemen, waarvan de menselijke gezondheid afhankelijk is, mag niet ongestraft blijven.

Inhoud

Op basis van het (positieve) advies van de deskundigen van de Commissie tot herziening van het Wetboek van Strafrecht, heeft het werk dat in samenwerking met de minister van Justitie, Vincent Van Quickenborne, is verricht, geresulteerd in de opname van de misdaad ecocide in (Boek 2 van) ons nieuwe Wetboek van Strafrecht. Dit is eind juli aangenomen door de Raad van Ministers en zal binnenkort worden behandeld door het Parlement. Hoewel de reikwijdte van de bepaling niet zo ruim is als we hadden gehoopt, zal de misdaad het mogelijk maken om ernstige milieuschade die in België wordt veroorzaakt als die nucleair is of als schade op de Noordzee wordt veroorzaakt, als ecocide aan te merken. Op internationaal niveau kan ecocide ook vervolgd worden als het land waar de schade werd veroorzaakt ecocide ook strafbaar stelt in zijn wetgeving. Aangezien ecocide als een ernstig misdrijf wordt beschouwd, zal het worden opgenomen in de nieuwe strafmaat op niveau 6 (gevangenisstraf van 10 tot 20 jaar). Deze wetgevende vooruitgang in België is dus ook een uitnodiging aan de regionale overheden in ons land en aan andere landen om de misdaad ecocide op te nemen in hun wetgevend arsenaal om dit misdrijf nog doeltreffender te bestrijden.

Op het Europese en internationale toneel wordt ecocide ook steeds belangrijker in de huidige discussies en hervormingen. Het ontwerp over de hervorming van Richtlijn 2008/99/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 november 2008 inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht, die in haar oorspronkelijke versie de misdaad ecocide niet omvatte, is bijvoorbeeld door het Parlement gewijzigd om specifiek rekening te houden met dit misdrijf. De Raad van Europa werkt ook aan een ontwerpverdrag inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht, dat een artikel bevat dat ecocide strafbaar stelt.

NAPED: nationaal actieplan hormoonverstoorders 2022-2026

Inleiding

Hormoonverstorende stoffen behoren tot de meest zorgwekkende stoffen voor milieu en volksgezondheid. De federale, gewestelijke en gemeenschapsministers van Leefmilieu en Volksgezondheid, uitgebreid met de federale ministers bevoegd voor Economie en Werk, en voor Landbouw, hebben het Nationaal Actieplan hormoonverstoorders (NAPED) goedgekeurd.

Doelstelling

Het NAPED wil een coherente samenwerking tot stand brengen tussen de federale en gewestelijke niveaus, maar ook tussen betrokken federale beleidsdomeinen zoals leefmilieu, volksgezondheid, economie en werk om de blootstelling aan hormoonverstorende stoffen in België te verminderen en de volksgezondheid en het milieu beter te beschermen. De zichtbaarheid van deze acties zal ook worden verbeterd.

Inhoud

Het NAPED bevat 3 prioritaire pijlers:

- het luik Preventie met acties om de overheid, de politiek, de bevolking, stakeholders en de bedrijfswereld te informeren en bewust te maken van het belang van dit thema;
- het luik Reglementering groepeert de acties die het juridisch kader versterken om hormoonverstorende stoffen beter uit ons leven te bannen en kwetsbare bevolkingsgroepen beter te beschermen;
- het luik Onderzoek omvat acties ter bevordering van onderzoek naar hormoonverstorende stoffen zowel binnen België als op EU-niveau.

Enkele NAPED-acties waarmee de federale leefmilieudiensten nu aan de slag zijn:

- de Belgische participatie in het EU 'PARC'- consortium (*European Partnership for the Assessment of Risks from Chemicals*), waar de volgende generatie chemische risicobeoordeling wordt ontwikkeld;
- de Belgische uitrol van de AskREACH Scan4Chem App, waarbij de gebruiker via een barcode informatie kan krijgen over de aanwezigheid van zeer zorgwekkende stoffen (SVHC) in een product;
- communicatie- en sensibilisatiecampagnes die eind 2023, begin 2024 van start zullen gaan, met een focus op kwetsbare bevolkingsgroepen.

Een eerste federaal reductieprogramma voor biociden

Inleiding

Een biocide is een soort pesticide. Met biociden worden ongewenste of schadelijke organismen afgeschrikt, onschadelijk gemaakt of gedood. Biociden kunnen bij verkeerd gebruik schadelijk zijn voor de volksgezondheid

en houden daarnaast risico's in voor het milieu. De federale regering heeft daarom een reductieplan voor biociden aangenomen.

Doelstelling

Het plan gaat uit van het voorzorgsbeginsel en strekt ertoe een hoog niveau van bescherming van de gezondheid van mens, dier en milieu te garanderen, met bijzondere aandacht voor de bescherming van kwetsbare groepen (zwangere vrouwen, kinderen, ouderen en arbeid.st.ers).

Inhoud

Het reductieprogramma bevat 18 maatregelen verdeeld over de volgende 6 thema's:

- **voorlichting en bewustmaking:** meerdere maatregelen zijn gepland om effectiever te communiceren met het grote publiek en professionals over de risico's van het gebruik van biociden. Er wordt een vergunningensysteem in het vooruitzicht gesteld voor professionele gebruikers van bepaalde biociden (rodenticiden en insecticiden) om hun gebruik beter te omkaderen;
- **kennis over blootstelling aan biociden en de effecten op de gezondheid:** er zijn maatregelen gepland om de kennis over de blootstelling van de bevolking aan biociden te verbeteren. Er wordt met name voorzien om de vergiftigingen te analyseren die door het Antigifcentrum geregistreerd worden, en om rekening te houden met de genderdimensie en kwetsbare groepen;
- **specifieke stoffen en toepassingen:** er wordt beoogd om een strategie te bepalen voor de uitfasering van biociden die hormoonverstorende stoffen en neonicotinoïden bevatten;
- **observatie van de biocidenmarkt:** dit luik strekt ertoe onze kennis van de biocidenmarkt te verbeteren;
- **regulering van de biocidenmarkt:** maatregelen om de naleving van de bestaande regelgeving te waarborgen;
- opvolging en rapportage.

Federaal actieplan Circulaire Economie

Inleiding

De overgang naar een circulaire economie, door een duurzamer gebruik van hulpbronnen, is een belangrijke hefboom in de strijd tegen klimaatverandering, vervuiling en het verlies van biodiversiteit. Het stelt ons ook in staat om onze strategische onafhankelijkheid op het gebied van grondstoffen te vergroten. Met dit in gedachten heeft de federale regering een Federaal actieplan voor een circulaire economie goedgekeurd.

Doelstelling

Het actieplan strekt ertoe de kansen te grijpen die circulaire economie biedt in België en de federale bevoegdheden aan te spreken om deze transitie naar een circulaire economie te versnellen, onder andere via productbeleid, fiscaliteit, economisch beleid, tewerkstelling, consumentenbescherming.

Inhoud

Met het actieplan engageert de federale regering zich om zeer actief bij te dragen aan initiatieven op EU-niveau die de transitie naar circulaire economie versnellen, zoals ecodesign voor duurzame producten, de EU-taxonomie, of nog een EU-recht op herstel. Daarnaast zet het actieplan de lijnen uit voor meer strategische samenwerking met de gewesten en de maatschappelijke actoren, met name via een intra-Belgisch Platform

Circulaire Economie. Ten slotte bevat het plan 31 concrete maatregelen die door diverse federale ministers worden genomen om circulaire economie in België te versterken.

Duurzame Ontwikkeling

Context

België kan wat duurzame ontwikkeling betreft, onder meer dankzij de wet van 1997, steunen op een stevige institutionele verankering met belangrijke actoren zoals de Federale Raad Duurzame Ontwikkeling, het Federaal Instituut Duurzame Ontwikkeling (FIDO), de Taskforce Duurzame ontwikkeling bij het Planbureau, en de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO). Deze institutionele infrastructuur schept het kader voor een federale strategie Duurzame Ontwikkeling.

Sinds de Rio-conventies van 1992, de verschillende internationale processen die erop volgden en meest recentelijk de 2030 Agenda en haar *Sustainable Development Goals* (SDGs), is deze duurzame ontwikkelingsstrategie broodnodig.

Uitdagingen

Het bestaand federaal kader rond duurzame ontwikkeling is helaas sinds 2003 onderbenut geweest. Het laatste Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling - ondanks het feit dat het een wettelijke verplichting is voor elke nieuwe regering, liep van 2004 tot 2008.

Dit gebrek aan voluntarisme van de vorige regeringen staat in schril contrast met het groeiende draagvlak in de maatschappij voor duurzaamheid en dit zowel in het middenveld, de bedrijven, de academische sector, de vakbonden, de lokale overheden, enzovoort. Daarnaast geven de opgevolgde SDG-indicatoren in België, net zoals op globaal niveau, aan dat het behalen van de SDGs tegen 2030 een aartsmoeilijke opdracht wordt. Indien we deze doelstellingen willen halen tegen 2030, moeten vandaag de fundamentele worden versterkt.

Beleidsmaatregelen

De negatieve effecten van onze consumptie beperken (due diligence)

Inleiding

Kenmerkend voor onze geglobaliseerde maatschappij is dat de waarde voor talrijke producten wordt toegevoegd naar aanleiding van processen die in het buitenland verlopen. Dit geldt ook voor het afval, dat niet noodzakelijk beheerd wordt waar het product verbruikt werd. We spreken vandaag van “mondiale waardeketens” (GVC’s, voor *Global Value Chains*). Naast het positieve van GVC’s (ze zouden zorgen voor inkomensverhoging, kwaliteitsvollere jobs en globale armoedevermindering) hangen er ook een reeks negatieve aspecten aan vast. Op sociaal vlak wordt vastgesteld dat de voordelen die gehaald worden uit deelname aan GVC’s niet gelijk verdeeld zijn onder de landen en dat de ongelijkheid op de arbeidsmarkt toeneemt. Inzake milieu houdt de kostprijs van GVC’s voornamelijk verband met hoge druk op de natuurlijke hulpbronnen, grotere afgelegde afstanden, overmatig afval, en wijdverbreid gebruik van chemische productiemiddelen. Daarbij komt nog dat sociale en milieurechten niet overal ter wereld op uniforme wijze worden beschermd, met als gevolg talloze voorbeelden van schendingen van de grondrechten, waaronder het recht op een gezond milieu, doorheen bepaalde GVC’s. De huidige ondoorzichtigheid van GVC’s maakt ons onbewust medeplichtig aan deze schendingen.

Doelstelling

Frankrijk en Duitsland hebben al wetgeving aangenomen met verplichtingen voor de bedrijven om waakzaam te zijn voor de schade die de productie van hun goederen berokkent in binnen- en buitenland. In de eerstkomende maanden wordt de goedkeuring verwacht van een EU-richtlijn inzake passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid. De richtlijn mag dan wel slechts gericht zijn op een deel van de Europese bedrijven of bedrijven die in Europa actief zijn, ook de overige bedrijven zullen er zich moeten naar schikken. Bedrijven in België doen er bijgevolg goed aan om zich voor te bereiden op de vereisten van de aankomende Europese wetgeving, maar vele bedrijven (met name kmo's, die 99% van het Belgische economische weefsel uitmaken!) geven toe dat ze noch de kennis noch het personeel hebben om een geschikt proces op te zetten.

Inhoud

Voor de Belgische (en andere) bedrijven is een gratis website ontwikkeld in drie talen die hen moet helpen de risico's in hun sector te identificeren en de beschikbare hulpmiddelen aanreikt om de implementatie van het zorgvuldigheidsproces te vergemakkelijken. De meerwaarde is dat de website ontwikkeld werd op maat van de kmo's.

Zes sectorfederaties werden financieel bijgestaan door het FIDO voor het opzetten van lerende netwerken om hun leden een beter inzicht in hun waardeketens bij te brengen maar ook uitwisseling van informatie en goede praktijken mogelijk te maken. De resultaten van de ervaring van de sectorfederaties zullen beschikbaar zijn op voormelde website.

Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling

Inleiding

Hoewel de wet van 5 mei 1997 een dergelijk plan verplicht, dateert het vorige federaal plan van de periode 2004-2008. Sindsdien werd er tot vandaag geen enkel nieuw plan goedgekeurd door de federale regering. De huidige regering heeft echter binnen de wettelijke termijn op 1 oktober 2021 het derde FPDO goedgekeurd.

Doelstelling

Het federaal plan voor duurzame ontwikkeling (FPDO) is een fase in de politieke cyclus die is vastgesteld door de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. Het FPDO stelt acties op korte termijn (vijf jaar) voor om bij te dragen tot de verwezenlijking van de langetermijndoelstellingen (horizon 2050) van de federale beleidsvisie op lange termijn inzake duurzame ontwikkeling (LTV) en van de internationale verbintenissen (onder meer de 2030 Agenda en de SDGs).

Inhoud

Het plan legt de nadruk op het interministerieel optreden inzake duurzame ontwikkeling en geeft duidelijk aan dat, duurzame ontwikkeling - net zoals het klimaat - een zaak is van iedereen.

Enkele van de talrijke maatregelen zijn:

- de versterking van een geïntegreerde en gecoördineerde klimaataanpak;
- het principe "Eén wereld, één gezondheid" (*One World, One Health*), dat ertoe strekt de burgers en hun leefmilieu op een zelfde manier te beschermen tegen verschillende schadelijke stoffen (hormoonverstoorders, enzovoort);

- de uitwerking van een strategie voor duurzame financiering, die ervoor zorgt dat de financiële stromen heroriënteerd worden naar duurzame investeringen;
- de integratie van de genderdimensie in de federale beleidslijnen;
- de ontwikkeling van een alternatief mobiliteitsbudget dat door de werkgever wordt toegekend aan de werknemers die geen bedrijfswagen bezitten, evenals de versterking en de vereenvoudiging van het bestaande mobiliteitsbudget.

De eerste rapportering over de implementatie van het FPDO werd door de Taskforce Duurzame Ontwikkeling van het Federaal Planbureau geleverd in mei 2023.

Green Deal

Context

Het federale regeerakkoord voorziet de organisatie van een Nationale Conferentie over een rechtvaardige transitie om de uitdagingen voor een inclusieve transitie op het vlak van werkgelegenheid, sociaal beleid, reskilling en economie aan te pakken.

Om de conferentie niet aan te vangen met een leeg blad, was een voorbereidende fase cruciaal. De Staten-Generaal voor een rechtvaardige transitie beogen de democratisering en collectivisering van het debat over de weg die we moeten inslaan en de keuzes die we collectief moeten maken om ervoor te zorgen dat de transitie waar we voor staan een rechtvaardige transitie wordt.

De uitdaging van een rechtvaardige transitie beperkt zich net zo min tot onze grenzen als de klimaatverandering of het verlies aan biodiversiteit. Daarom is het, op initiatief van de federale regering, een van de prioriteiten van het Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie, dat begint op 1 januari 2024. We zullen deze uitdaging dan ook bovenaan de Europese agenda plaatsen en er een meerdaagse Europese conferentie aan wijden.

Uitdagingen

In de mate dat de ecologische noodsituatie een diepgaande transformatie van onze productie- en consumptiewijzen vereist, moeten we ervoor zorgen dat zowel de te leveren inspanningen als de te behalen voordelen eerlijk verdeeld worden. De realiteit is dat de transitie rechtvaardig zal moeten zijn, aangezien er anders helemaal geen transitie zal zijn.

Beleidsmaatregelen

De oprichting van een federale kenniscel inzake 'Do No Significant Harm'

Inleiding

In het kader van het plan voor herstel en veerkracht na de Covid 19 pandemie, heeft de Europese Commissie willen verzekeren dat de economische activiteiten die publieke EU-financiering genieten, volledig in lijn zijn met de doelstellingen van de Europese Green Deal. Daarom lanceerde de Commissie het principe 'Do No Significant Harm' (DNSH), waarbij projecten geen steun mogen krijgen indien ze significante schade toebrengen aan 6 Europese doelstellingen (klimaatmitigatie, klimaatadaptatie, de bescherming van het marien milieu, circulaire economie, de strijd tegen vervuiling en de bescherming van biodiversiteit en ecosystemen).

Doelstelling

De Commissie zal de projecten die gefinancierd worden onder het Next Generation Fonds nauwgezet screenen op het respecteren van dit DNSH-principe, evenals projecten die steun genieten uit andere EU financieringsprogramma's zoals de cohesiefondsen. Om ervoor te zorgen dat de projecten die de federale overheid onderneemt of steunt, tegemoet komen aan deze eis, hebben we een DNSH-Kenniscel opgericht binnen de federale leefmilieudiensten.

Inhoud

De zes koppige federale DNSH-kenniscel is intussen volledig opgestart. Ze ondersteunt en begeleidt andere federale overheidsdiensten en stelt hen tools ter beschikking om zowel in het kader van projectoproepen als in het kader van overheidsaanbestedingen hun projecten te toetsen aan het DNSH-principe. De DNSH-kenniscel werkt ook in nauwe afstemming met de gewestelijke entiteiten die een gelijkaardige toetsing van hun projecten moeten doen.

Staten-Generaal voor een rechtvaardige transitie: laten we over de voorwaarden van de transitie beslissen vooraleer we deze opgedrongen krijgen.

Context

De Staten-Generaal voor een rechtvaardige transitie beogen het organiseren van een democratisch debat over de voorwaarden van onze transitie. Academici, administraties, het georganiseerd middenveld en burgers worden gemobiliseerd in het kader van een anderhalf jaar durend proces dat collectief en participatief verloopt.

Doelstellingen

De Staten-Generaal hebben tot doel input aan te reiken aan de Conferentie voor een rechtvaardige transitie in België, die in november 2023 plaatsvindt, en een maatschappelijk debat tot stand te brengen over de keuzes die moeten worden gemaakt om de doelstellingen uit het Akkoord van Parijs en de Europese Green Deal te halen.

Elke werkpiste (4) heeft het mogelijk gemaakt het onderwerp onder de aandacht te brengen van verscheidene actoren, en levert een bijdrage waarmee België zich kan voorbereiden op de uitdagingen die ons te wachten staan.

Inhoud

Volgende verschillende sporen worden gevolgd sedert de lente van 2022:

- Hoog Comité voor een rechtvaardige transitie: Het Hoog Comité voor een rechtvaardige transitie, onder het voorzitterschap van Prof. Bea Cantillon (UAntwerpen) en Prof. Marek Hudon (ULB), is de wetenschappelijke as van de Staten-Generaal. Het bestaat uit 24 experts die gespecialiseerd zijn in sociale kwesties, economie, democratische innovatie en aardwetenschappen. De opdracht van dit Hoog Comité is het delen van zijn expertise en het adviseren van de regering en de stakeholders met het oog op de Conferentie over een Rechtvaardige Transitie. Het zal ook een speciaal rapport publiceren en verspreiden met een antwoord op de vraag "Hoe de Rechtvaardige Transitie in België organiseren en institutionaliseren?";
- Forum: een honderdtal organisaties uit het georganiseerde middenveld hebben zich gebogen over de trajecten die moeten worden gevolgd om de samenleving duurzaam te maken tegen 2050. Het forum werd georganiseerd in verschillende stappen. Eerst met een schrijven waarbij elke organisatie gevraagd werd haar visie en verwachtingen uit de doeken te doen. Daarna, aan de hand van hun inzendingen, hebben wij gedurende twee dagen rondetafelgesprekken georganiseerd rond de toegang tot menselijke basisbehoeften zoals huisvesting, mobiliteit, gezondheidszorg en voeding. Van dit alles werd tot slot een samenvattend verslag opgemaakt;
- ICDO – werkgroep administraties: de werkgroep heeft zich gebogen over de transversaliteit van het thema en voorstellen geformuleerd met betrekking tot de toekomstige implementatie van rechtvaardige transitie in de federale structuur. Van dit alles werd tot slot een samenvattend verslag opgemaakt;
- Burgerpanel: 65 uitgelote burgers zullen deel uitmaken van een van de meest ambitieuze burgerassemblées van België. Ze moeten een antwoord formuleren op de vraag "Onder welke voorwaarden zal de transitie op

een rechtvaardige manier verlopen?”. Gedurende 4 weekends wordt van hen verwacht dat ze aanbevelingen formuleren om de groene transitie aan te grijpen als een hefboom om ongelijkheden aan te pakken.

Meer informatie op www.justtransition.be.

Conferentie over een rechtvaardige transitie in België: 8-9 november 2023

Inleiding

Het regeerakkoord stelt de organisatie van een nationale conferentie over de rechtvaardige transitie in het vooruitzicht om zich te buigen over de uitdagingen voor een inclusieve transitie op het vlak van werkgelegenheid, sociaal beleid, reskilling en economie. Deze gaat door op 8 en 9 november 2023.

Doelstelling

De Staten-Generaal hebben het mogelijk gemaakt om veel stakeholders (wetenschappers, bedrijven, burgers, ...) te betrekken bij het reflectieproces, zodat ervoor wordt gezorgd dat de transitie rekening houdt met de realiteit en belangen van iedereen.

We willen de resultaten van de conferentie meegeven voor de werkzaamheden van de volgende regeringen, door concrete maatregelen voor te stellen voor elke minister en zijn of haar bevoegdheidsdomeinen, zodat een rechtvaardige transitie in België wordt verzekerd.

Ondertussen hopen we de gemakkelijkst te implementeren maatregelen die uit deze conferentie naar voren komen al tijdens deze legislatuur te kunnen implementeren.

Inhoud

Ter voorbereiding van deze conferentie is gevraagd aan verschillende adviesraden (Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, Nationale Arbeidsraad, Federale Raad Duurzame Ontwikkeling, enz.) naar hun mening over de maatregelen die zij nodig achten om op een billijke manier te komen tot een CO₂-neutrale, milieuvriendelijke, niet-toxische en circulaire economie en samenleving tegen 2050.

Het doel is om de rechtvaardige transitie aan te pakken via de verschillende domeinen van overheidsbeleid: werkgelegenheid, onderwijs en opleiding, financiering en investeringen, grondstoffen en energie, gender, armoedebestrijding en internationale solidariteit.

Tijdens de Conferentie voor een rechtvaardige transitie in België, op 8-9 november 2023, zullen de verschillende bevoegde ministers voor deze domeinen naar hun reactie gevraagd worden over de werkzaamheden van de adviesraden en verzocht worden om aan de slag te gaan met de geformuleerde vragen en aanbevelingen.

Rechtvaardige transitie als prioriteit tijdens het Belgische Voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie

Inleiding

België zal het voorzitterschap van de raad van de Europese Unie op zich nemen in 2024. Wij hebben gepleit om van de rechtvaardige transitie één van de drie prioriteiten te maken in de leefmilieuraad. Het Belgische voorzitterschap valt net voor en tijdens de Europese verkiezingen. België kan als voorzitter dus een cruciale rol spelen om belangrijke signalen te sturen naar de volgende Europese Commissie.

Doelstelling

Het is ons doel duidelijk te maken aan de volgende Europese Commissie dat de opvolger van de Green Deal ons op de weg moet houden naar een Europese Unie die binnen de planetaire grenzen opereert en die deze opportuniteit aangrijpt om sociale ongelijkheden verder weg te werken én perspectief op waardig werken en adequate sociale bescherming voor iedereen te garanderen. Tijdens ons voorzitterschap gaan we in samenwerking met

andere lidstaten, experts en belangenorganisaties over deze uitdaging knowhow opbouwen en een pakket aan concrete aanbevelingen uitwerken, waarmee de volgende Commissie aan de slag kan.

Inhoud

Tijdens de informele milieuraad in januari 2024 zal een eerste uitwisseling gebeuren over rechtvaardige transitie. Op 4 en 5 maart 2024 zal een High-Level Europese Conferentie over rechtvaardige transitie worden georganiseerd. Verslag van deze conferentie zal worden gemaakt tijdens de formele Milieuraad eind maart 2024. Het is onze wens dat de noodzaak van een rechtvaardige transitie wordt opgenomen in de gezamenlijke verklaring van Europese staatshoofden en regeringsleiders van juni 2024.

Bijlagen

Annex I - Niet-limitatieve lijst van beleidsinitiatieven en -maatregelen, in uitvoering

Kenniscel 'Critical Raw Materials'

Meer en meer zal de beschikbaarheid van grondstoffen onder druk komen te staan. Voorbeelden zijn metalen die noodzakelijk zijn voor energietransitie en digitalisering en de haperende beschikbaarheid van voedselgewassen door klimaatverandering. Wij hebben daarom een Kenniscel Critical Raw Materials geïnstitutionaliseerd binnen het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (FIDO). Deze cel krijgt de opdracht een kennisbasis uit te bouwen en beleidsadvies te formuleren om de vraag naar kritieke grondstoffen te beperken, de impact van de winning op sociaal en ecologisch vlak te minimaliseren en onze samenleving voor te bereiden op tekorten die toch nog optreden. België is één van de eerste landen binnen Europa die proactief een strategie zal uitwerken om een grondstoffencrisis te vermijden of de gevolgen ervan zoveel mogelijk te beperken.

Beyond Food

In het verlengde van 'Beyond Chocolate' werd een studie uitgevoerd om te identificeren welke agrovoedingsmiddelen die België invoert uit niet-OESO-landen aanleiding geven tot de grootste sociale en milieubezwaren. Er werden 16 filières geïdentificeerd.¹ Het onderzoek concludeert ook dat multistakeholder-initiatieven om deze problemen aan te pakken niet in staat zijn om invloed uit te oefenen op de onderliggende oorzaken van sociale en milieuschade in de industrieën waarop ze zich richten, omdat ze niet bindend of systemisch zijn.

Deze grondoorzaken verdienen daarentegen wel meer bekendheid en bewustwording. Ze zullen dan ook worden besproken naar aanleiding van de seminars die in het najaar worden gewijd aan de filières soja, palmolie en garnalen. Deze seminars beogen de kennis over het onderwerp te verdiepen (aan de hand van presentatie van wetenschappelijk onderbouwde gegevens), de onlangs aangenomen of in voorbereiding zijnde Europese wetgeving te onderzoeken en te luisteren naar privé-initiatieven over deze filières. Een verslag van deze werkzaamheden zal worden uitgebracht op het *High Level Event* van het *Amsterdam Declarations Partnerships Towards Deforestation – Free Sustainable Commodities* (21 november 2023).

Nationaal Plan Bedrijven en Mensenrechten

De Verenigde Naties hebben zich gebogen over een fenomeen dat sinds de jaren negentig steeds meer gedocumenteerd wordt: de schending van mensenrechten door bepaalde bedrijven in het kader van de globalisering. Deze internationale bewustwording resulteerde in 2011 in de unanieme goedkeuring van 31 richtsnoeren inzake bedrijfsleven en mensenrechten door de Raad van Mensenrechten van de Verenigde Naties. Deze richtsnoeren zijn onderverdeeld in drie pijlers: "beschermen, eerbiedigen en herstellen". De VN moedigt sindsdien elke staat aan om nationale plannen te implementeren die eventuele nationale tekortkomingen op dit gebied beogen te verminderen. In Westerse landen zoals België hebben de belangrijkste tekortkomingen te maken met de controle van de waardeketens van bedrijven die op nationaal niveau actief zijn; België verwacht de spoedige goedkeuring van Europese wetgeving op dat gebied. De Belgische regeringen hebben in juni 2017 het eerste Nationaal Actieplan bedrijven en mensenrechten goedgekeurd.² In 2020 werd een evaluatie uitgevoerd

1 Cacao, koffie, palmolie, soja, garnalen, bananen, rijst, oranjesap, cashewnoten, advocaat, thee, rietsuiker, druiven, honing, ananassen, en hazelnoten.

2 <https://www.developpementdurable.be/nl/themas/business-human-rights/beleidskader>

van de Belgische vorderingen en zwakke punten.³ Op basis van deze conclusies is in 2021 besloten om een tweede NAP op te stellen, dat momenteel wordt voorbereid.

Annex II - Niet-limitatieve lijst van andere beleidsinitiatieven en -maatregelen, gerealseerd

De lijst van andere strategische initiatieven en maatregelen is uitgebreid. Een aantal daarvan wordt hieronder in niet-exhaustieve vorm beschreven.

Het moet benadrukt worden dat we op internationaal vlak veel geïnvesteerd hebben om de geloofwaardigheid van België op het multilaterale toneel te versterken. Minister Khattabi was als hoofd van de Belgische delegatie en onderhandelaar namens de EU betrokken bij de klimaatonderhandelingen (UNFCCC COP 26, COP 27 en binnenkort COP 28), de onderhandelingen over biodiversiteit (UNCBD COP 15), de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties voor het Leefmilieu (UNEA 5 en binnenkort UNEA 6) en bij alle internationale voorbereidende vergaderingen. Het doel was om te helpen een zo ambitieus mogelijke agenda op te stellen in een moeilijke internationale context.

Klimaat

- Federale adaptatiemaatregelen 2023 – 2026: de federale overheid beschikt over een geheel van federale adaptatiemaatregelen. Elke minister is verantwoordelijk om binnen zijn/haar bevoegdheden de noodzakelijke adaptatiemaatregelen te identificeren. Deze maatregelen zullen regelmatig opgevolgd worden.
- Coördinatie federale positie en hoofdonderhandelaar federale regering in het kader van #fitfor55
- Meer dan 50% klimaatinvesteringen in relanceplan
- Verhoging klimaatfinanciering tot 100 miljoen euro per jaar
- Verschillende studies om het maatschappelijk debat te stimuleren en de transitie in België te ondersteunen waaronder routekaart 2050, impact op jobs van de transitie en impact op het gebruik van biomassa, indirecte en directe subsidies voor het gebruik van fossiel brandstoffen ...
- Inhoudelijke ondersteuning voor de klimaatdimensie van de energie-akkoorden en de fiscale hervorming
- Ontwerp federaal energie- en klimaatplan tijdig goedgekeurd
- Unieke CBAM-autoriteit komt bij federale klimaatadministratie
- Delegatiehoofd internationale klimaatconferentie in Glasgow - COP 26. Minister Khattabi nam onder meer de rol op van EU onderhandelaar op zich in de onderhandelingen over de zogenaamde 'common timeframes'
- Delegatiehoofd internationale klimaatconferentie in Sharm el Sheik – COP 27. Minister Khattabi nam onder meer de rol op van EU onderhandelaar op zich in de onderhandelingen over mitigatie
- Actieve deelname aan de internationale onderhandelingen tussen twee klimaatconferenties. Voorbeelden hiervan zijn de pré-COP in Kinshasa in oktober 2022, of de *Copenhagen Climate Ministerial* in maart 2023.
- Ondertekening door België van de *Memorandum of Understanding (MoU) emissievrije vrachtwagens* en andere multilaterale verklaringen zoals het *Statement on Public Support for the Clean Energy Transition* of de verklaring *Supporting the Conditions for a Just Transition Internationally*
- Etc.

3 <https://nationalbaselineassessment.be/nl/>

Leefmilieu

Het doel is om invloed uit te oefenen op de definitie van Europese en internationale regelgeving die momenteel wordt ontwikkeld, bijvoorbeeld:

- CITES COP 19: opname Pterocarpus (Padoek) als beschermde soort: [Belgisch initiatief opgemerkt op de COP CITES | FOD Volksgezondheid \(belgium.be\)](#);
- Lidmaatschap van de Amsterdam Declarations Partnership: [België tekent akkoord tegen de invoer van ontbossing | Zakia Khattabi \(belgium.be\)](#);
- de Europese Ontbossingswet EUDR over 7 commodities (gelinkt met ADP-voorzitterschap [België tekent akkoord tegen de invoer van ontbossing | Zakia Khattabi \(belgium.be\)](#) en gelinkt met Beyond Food en strijd tegen de illegale houthandel [INFO | Minister Khattabi blijft strijd aanvoeren tegen illegale houthandel en ontbossing | Zakia Khattabi \(belgium.be\)](#));
- de Europese Natuurherstelwet: [PB | Zakia Khattabi verwelkomt het nieuwe Zweedse voorstel voor een natuurbeschermingswet | Zakia Khattabi \(belgium.be\)](#);
- de Europese Ecodesignverordening waarin we o.m. pleiten voor een verbod op de vernietiging van onverkochte goederen en meer transparantie over de herstelbaarheid van producten;
- de declaratie van de 7de ministeriële conferentie leefmilieu gezondheid van 5 tot 7 juli 2023 en welke de collectieve verbintenis wil versnellen voor gezondere mensen, een bloeiende planeet en een duurzame toekomst;
- de herziening van de federale wet diepzeemijnbouw en het Belgische standpunt over diepzeemijnbouw die nu een beter beschermingskader bieden voor de biodiversiteit;
- de afbouw van het gebruik van wegwerpplastics, zoals een verbod op plastic draagtassen, drinkbekers, borden en bestek voor eenmalig gebruik;
- de versterking van het intra Belgisch platform Circulaire Economie, waarin een structurele samenwerking met de gewesten inzake CE wordt mogelijk gemaakt, evenals een afstemming met de maatschappelijke partners;
- de medecreatie van een Belgisch nationaal actieplan “One Health” voor de bestrijding van antimicrobiële resistentie 2020-2024, met aandacht voor de leefmilieuaspecten van antimicrobiële resistentie;
- wetenschappelijke adviezen aanvragen om het internationale debat te voeden, onder andere met betrekking tot plastic filters in sigaretten;
- een ontwerpplan NEHAP3 (National Environmental Health Action Plan 3) is goedgekeurd en klaar voor publieksconsultatie. Het plan werkt met concrete acties rond (i) adaptatie aan de effecten van de klimaatverandering op de gezondheid in België, (ii) duurzaam koolstofarm gezondheidssysteem, (iii) ozon en hitte, (iv) chemische risicobeoordeling, (v) hormoonverstorende stoffen, (vi) opleiding van gezondheidszorgprofessionelen met betrekking tot leefmilieu-gezondheid, (vii) de monitoring van exotische muggen en (viii) teken;
- etc.

Duurzame Ontwikkeling

- Jaarlijkse organisatie van grootste multistakeholder SDG-Forum van de Benelux
- Alignering en impactanalyse van het Belgische Relanceplan met de SDGs
- Opzet van een Technical Support Instrument rond Beleidscoherentie voor Duurzame Ontwikkeling
- Organisatie van Projectoproep Duurzame Ontwikkeling in samenwerking met de minister voor Financiën en de Nationale loterij

- Coördinatie van participatief en inclusief proces rond Voluntary National Review (VNR) met het oog op presentatie bij de Verenigde Naties van België's tweede VNR on SDGs
- Reactivatie van de Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling (IMCDO)
- SDG Governance, o.a. integratie in de Algemene Beleidsnota's van de regeerders
- Etc.

Green Deal

- 'Follow the money'. Wij volgen van dichtbij de dossiers die te maken hebben met financiële stromen en fiscaliteit in België: Plan voor herstel- en veerkrachtfaciliteit, *sustainable finance strategy*, de verduurzaming van de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij (FPIM), de vergroening van de pensioenfondsen ...
- Wij hebben een debat geïnitieerd omtrent armoede en rechtvaardige transitie (via een samenwerkingscontract tussen het FIDO en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting):
 - colloquium armoede en rechtvaardige transitie (juni 2023);
 - advies vanuit mensenrechtenperspectief (september 2023);
- Etc.

Zakia Khattabi

Minister van Klimaat, Leefmilieu, Duurzame
Ontwikkeling en Green Deal

FINTO - Kruidtuinlaan 50/51

1000 Brussel

www.khattabi.belgium.be

Oktober 2023